

นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร*

CULTURAL POLICY OF THE GOVERNMENT OF MS. PAETONGTARN SHINAWATRA

เดชวัน ปัญญาวุฒิธรรม

Tachawan Panyawutthitham

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

Office of Knowledge Management and Development (Public Organization), Thailand

Corresponding author E-mail: tachawan@okmd.or.th

Received 27 September 2023; Revised 7 December 2024; Accepted 8 December 2024

บทคัดย่อ

นโยบายวัฒนธรรมเป็นนโยบายหนึ่งที่สำคัญที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีการเสนอและนำไปใช้เพื่อบริหารงานวัฒนธรรมของประเทศ ทว่ามักไม่ได้อยู่ในความสนใจมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายด้านอื่น ๆ บทความนี้จึงมุ่งศึกษานโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร เพื่อศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ศึกษาความสืบเนื่องของนโยบายวัฒนธรรมจากรัฐบาลที่ผ่านมา และศึกษาอิทธิพลจากแนวคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในนโยบายวัฒนธรรม โดยการศึกษาเอกสารจากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2567 ผลการศึกษาพบว่า นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร มุ่งเน้นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมอำนาจละมุนของประเทศ ผ่านนโยบายการมุ่งจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (THACCA) และนโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟท์พาวเวอร์ (OFOS) ซึ่งเป็นการสานต่อจากรัฐบาลที่ผ่านมาและมีการต่อยอดนโยบายควบคู่กับเศรษฐกิจเชิงรุกเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ รวมถึงยังมีนโยบายการเคารพ

Citation:



* เดชวัน ปัญญาวุฒิธรรม. (2567). นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาลังคม, 2(6), 1-18.

Tachawan Panyawutthitham. (2024). Cultural Policy of the Government of Ms. Paetongtarn Shinawatra.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 2(6), 1-18.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jisdiadp.2024.17>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

พหุวัฒนธรรมในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และนโยบายวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันหลักของชาติ ซึ่งมุ่งจะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และมุ่งให้สถาบันศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับประชาชน โดยนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลได้สะท้อนถึงแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แนวคิดอำนาจละมุน และแนวคิดชาตินิยม ทั้งนี้ นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลมีเพียงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบาย แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย

คำสำคัญ: นโยบายวัฒนธรรม, การวิเคราะห์นโยบาย, รัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร

Abstract

Cultural policy is one of the important policies that the government needs to propose and implement to manage the country's culture. However, they are often not in the spotlight compared to other policies. Therefore, this article aims to study the cultural policy of the government of Ms. Paetongtarn Shinawatra to study the various issues that appear in the policies related to culture. To study the continuity of cultural policies from the previous government and to study the influence of various ideas that appear in cultural policies by studying the documents from the policy statements of the Cabinet to the National Assembly. On September 12, 2024, the results of the study showed that the cultural policy of the government of Ms. Paetongtarn Shinawatra focuses on the promotion of culture to create economic value to promote the country's soft power through the policy of establishing the Thailand Creative Content Agency (THACCA) and the policy of One Family, One Soft Power (OFOS), which is a continuation of the previous government and has been extended in parallel with the proactive economy to promote the international economy, as well as the policy of respecting multiculturalism in the preparation of the people's version of the Constitution and the cultural policy related to the main institutions of the nation, which aims to protect and preserve the monarchy. Disseminate information about the monarchy and aim

for religious institutions to be an important mechanism to create morality and ethics for the people. The government's cultural policy reflects the concept of the creative economy. The concept of soft power and the concept of nationalism. The government's cultural policy only provides basic information about the policy, but it does not reflect the process dimension of the policy.

Keywords: Cultural Policy, Policy Analysis, Government of Ms. Paetongtarn Shinawatra

บทนำ

จากกรณีที่เป็นรัฐมนตรีของนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี ได้สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 170 วรรคหนึ่ง (4) ประกอบมาตรา 160 (4) (5) และสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเลือกผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีมติเห็นชอบด้วยในการแต่งตั้ง นางสาวแพทองธาร ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร และมีพระบรมราชโองการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีแล้วนั้น (ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี, 2567) นายกรัฐมนตรีจึงได้เลือกสรรผู้สมควรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน (ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี, 2567) ซึ่งก่อนเข้ารับหน้าที่ คณะรัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ และคณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินจะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ภายใน 15 วันนับแต่วันเข้ารับหน้าที่ อันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 161 และมาตรา 162

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินจะต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านโยบายที่รัฐบาลจะใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน จะต้องครอบคลุมการบริหารราชการแผ่นดินในทุกภาคส่วนและครอบคลุมนโยบายในทุกด้านเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ซึ่งนโยบายด้านวัฒนธรรมนับเป็นนโยบายหนึ่งที่สำคัญที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีการเสนอและนำไปใช้เพื่อบริหารงานวัฒนธรรมของประเทศ โดยนโยบายวัฒนธรรมหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในนโยบายที่รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ให้

ความสำคัญและพบว่ามี การให้ความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับและการกำหนดนโยบายวัฒนธรรม ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเพียงแต่มิติด้านศิลปะและวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่ยังกว้างออกไปสู่ประเด็นที่ แสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกับประเด็นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ การกดทับ ความ ชัดแย้ง ความรุนแรง อัตลักษณ์ และการพัฒนาเศรษฐกิจ (วิริยะ สว่างโชติ, 2561) ซึ่งนับเป็น หนึ่งในนโยบายสำคัญที่จะก่อประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน ทว่านโยบายวัฒนธรรม ของรัฐบาลต่าง ๆ ของไทย มักไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้คนมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับ นโยบายด้านอื่น ๆ อย่างเช่น นโยบายเศรษฐกิจหรือนโยบายการเมือง

ด้วยความสำคัญของนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าว บทความนี้จึงศึกษา นโยบาย วัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร (คณะรัฐมนตรีคณะที่ 64) ซึ่งเป็นรัฐบาลใหม่ ที่เข้าบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม ศึกษาความสืบเนื่องของนโยบายวัฒนธรรมจากรัฐบาลก่อนหน้า (รัฐบาลนาย เศรษฐา ทวีสิน / คณะรัฐมนตรีคณะที่ 63) และศึกษาอิทธิพลจากแนวคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏใน นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลปัจจุบัน โดยการศึกษาเอกสารจากคำแถลงนโยบายของ คณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2567 ซึ่งจะทำให้เข้าใจและเห็น ภาพรวมของนโยบายวัฒนธรรมของประเทศในปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน ด้านวัฒนธรรมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการศึกษานโยบายวัฒนธรรมของประเทศได้ ต่อไป

นโยบายวัฒนธรรม

นโยบายวัฒนธรรมนับเป็นหนึ่งในนโยบายสาธารณะ อันเป็นแนวทาง กิจกรรม การกระทำ หรือการเลือกตัดสินใจของรัฐ ซึ่งได้ตัดสินใจและกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อการขึ้นา การกระทำที่ตามมาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ด้วยการวางแผน การจัดทำโครงการ การกำหนดวิธีบริหารหรือกระบวนการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและความ ต้องการของประชาชน (สัญญา เคนาภูมิ, 2559) ซึ่งรัฐพึงตัดสินใจและกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการ บริหารงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของประเทศ

นโยบายวัฒนธรรมเป็นนโยบายที่ก่อตัวขึ้นอย่างเป็นทางการช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากรัฐบาลของหลายประเทศโดยเฉพาะในทวีปยุโรป ซึ่งรัฐบาลของหลายประเทศได้ฟื้นฟูวิถี ชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนไปพร้อมกับการฟื้นฟูบ้านเมืองด้านเศรษฐกิจช่วง

ภาวะหลังสงคราม โดยการดำเนินงานด้านสังคมวัฒนธรรม รัฐบาลของประเทศส่วนใหญ่จะสนับสนุนการศึกษาและส่งเสริมกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของสาธารณะ โดยประเทศที่มีความโดดเด่น คือ ประเทศอังกฤษที่มีการส่งเสริมนโยบายวัฒนธรรมอย่างเข้มข้นตั้งแต่การส่งเสริมและฟื้นฟูสังคมช่วงหลังสงครามโลก การประกาศนโยบายสำหรับศิลปะที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมโดยให้ความสำคัญกับการเข้าถึงของประชาชน และการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งมีการกำหนดเป็นนโยบายวัฒนธรรมและพัฒนาเรื่อยมา ตลอดจนเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในช่วงทศวรรษ 1990 ที่นโยบายวัฒนธรรมได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ประเด็นทางเศรษฐกิจผ่านการส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมหรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์จากการเริ่มต้นของประเทศออสเตรเลียและการปรับเปลี่ยนที่ขยายขอบเขตของนโยบายวัฒนธรรมจากระดับชาติไปสู่ระดับชาติกับโลกมากขึ้น (วิริยะ สว่างโชติ, 2561) โดยการส่งเสริมนโยบายวัฒนธรรมตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่แนวคิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้ส่งอิทธิพลไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งก่อให้เกิดการกำหนดและการให้ความสำคัญต่อนโยบายวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ

นโยบายวัฒนธรรมของประเทศไทยก่อตัวขึ้นมาอย่างยาวนาน เริ่มจากการดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่อยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงานซึ่งไม่ได้มีหน่วยงานได้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะ จนกระทั่งมีการจัดตั้งกรมศิลปากรเมื่อปี พ.ศ. 2454 เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม (กรมศิลปากร, ม.ป.ป.) ภายหลังได้มีการก่อตั้งกองวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2481 ขึ้นในสังกัดกรมศิลปากร หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2495 ได้รับการตั้งขึ้นเป็นกระทรวงวัฒนธรรม แต่เพียงระยะเวลาไม่นานก็มีการปรับเปลี่ยนให้กลับไปเป็นกองวัฒนธรรมเช่นเดิมภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ก่อนจะมีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ. 2545 และดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2565) ในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้น นโยบายวัฒนธรรมได้รับการกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ และมีการพัฒนานโยบายต่อมาสู่การส่งเสริมวัฒนธรรมให้สามารถสร้างมูลค่าได้ผ่านการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) รวมถึงมีการปรับเปลี่ยนเรื่อยมาและได้รับอิทธิพลมาจากนโยบายวัฒนธรรมจากประเทศต่าง ๆ ในตะวันตกและจากองค์การระหว่างประเทศอย่างองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือองค์การยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and

Cultural Organization: UNESCO) โดยในปัจจุบัน นโยบายวัฒนธรรมนับเป็นนโยบายภาคบังคับที่รัฐบาลจะต้องมีการกำหนดไว้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 162 กำหนดให้นโยบายที่รัฐบาลจะแถลงต่อรัฐสภาต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 57 (1) กำหนดให้รัฐต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมเกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ ส่วนแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 67 กำหนดให้รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนา และมาตรา 70 กำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีสิทธิในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม และยุทธศาสตร์ชาติได้มีการกำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งในมิติของการอนุรักษ์ ส่งเสริม และการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ (ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมขึ้น เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างเรียบร้อยและครบถ้วนครอบคลุมทุกประเด็น

นโยบายวัฒนธรรมในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีโดยนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2567 โดยแถลงนโยบายด้านต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบด้วยนโยบายเร่งด่วน และนโยบายระยะกลางและระยะยาว ซึ่งมีนโยบายวัฒนธรรมและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, 2567) ดังนี้

1. นโยบายเร่งด่วน

รัฐบาลแถลงนโยบายเร่งด่วนต่อรัฐสภา จำนวน 10 นโยบาย ซึ่งเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนด้านค่าครองชีพ ความมั่นคงและปลอดภัยในสังคม และการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยนโยบายส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นนโยบายเร่งด่วนที่ 7 คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยว อันเป็นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้ให้ประเทศ โดยรัฐบาลจะเร่งส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการสานต่อความสำเร็จในการปรับโครงสร้างการตรวจลงตรา (Visa Issuance) ทั้งหมดของประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ขอวีซ่า (Visa) เช่น กลุ่มผู้เข้าร่วมงานแสดงสินค้า การจัดประชุม และงานนิทรรศการนานาชาติ (Meetings, Incentives, Conventions, Exhibitions: MICE) และกลุ่มชาวต่างชาติที่ทำงานทางไกล (Digital Nomad) โดยส่งเสริม

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เพิ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Destinations) เช่น สวนน้ำ สวนสนุก ศูนย์การค้า สถานบันเทิงครบวงจร (Entertainment Complex) และนำคอนเสิร์ต เทศกาล และการแข่งขันกีฬาระดับโลกมาจัดในประเทศไทย รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองน่าเที่ยว (เมืองรอง) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการภายในประเทศ

ทั้งนี้ นโยบายเร่งด่วนที่ 6 นโยบายเกี่ยวกับการยกระดับการทำเกษตรแบบดั้งเดิมให้เป็นเกษตรทันสมัย ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาด้านการเกษตร ในนโยบายนี้รัฐบาลยังมุ่งผลักดันการสร้างโอกาสในตลาดอาหารผ่านการส่งเสริมอาหารฮาลาล และฟื้นฟูนโยบาย “ครัวไทยสู่ครัวโลก” อันเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมผ่านการใช้ทุนทางวัฒนธรรมด้านอาหารไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและรายได้ของเกษตรกร

2. นโยบายระยะกลางและระยะยาว

รัฐบาลแถลงนโยบายระยะกลางและระยะยาวต่อรัฐสภาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายต่อยอดการพัฒนาของภาคการผลิตและการบริการเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน นโยบายส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย นโยบายการสร้างความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นโยบายพลิกฟื้นความเชื่อมั่นของคนไทยและต่างชาติ นโยบายด้านภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ นโยบายการคลัง และนโยบายพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ โดยมีนโยบายวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่ในนโยบายแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 นโยบายต่อยอดการพัฒนาของภาคการผลิตและการบริการเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันเพื่อวางรากฐานสู่การพัฒนาประเทศในอนาคต

นโยบายวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่ในนโยบายการสร้างโอกาสต่อยอดจากอุตสาหกรรมเดิม ซึ่งรัฐบาลจะส่งเสริมการยกระดับภูมิปัญญาไทยไปสู่วัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Culture) เพื่อส่งเสริมอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศ โดยการสนับสนุนและส่งเสริมการปรับใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งเป็นศักยภาพของคนไทยและทุนทางวัฒนธรรมของประเทศไทย ทั้งด้านอาหารท้องถิ่นไทย ผ้าไทย มวยไทย ศิลปะการแสดงไทย ดนตรีไทย ผสมผสานกับศิลปะร่วมสมัย และสุราชุมชน เพื่อยกระดับสินค้าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) ทั้งด้านมาตรฐานและการออกแบบให้ทันสมัย โดดเด่น แตกต่าง และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคทั่วโลก รวมทั้งการสนับสนุนการสอดแทรกทุนทางวัฒนธรรมในภาพยนตร์ไทยและสื่อทุกรูปแบบ

2.2 นโยบายส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยอย่างเต็มกำลังและความสามารถ

นโยบายวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่ในนโยบายพัฒนาทักษะให้ประชาชน ซึ่งรัฐบาลมุ่งจะยกระดับทักษะและปลดล็อกศักยภาพของคนไทยเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ โดยการสนับสนุนการสร้างอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศ ผ่านการส่งเสริมโครงการ 1 ครอบครัว 1 ซอฟต์พาวเวอร์ (One Family One Soft Power: OFOS) การจัดตั้งศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบและส่งเสริมวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ (Thailand Creative & Design Center: TCDC) สำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Thailand Creative Content Agency: THACCA) เพื่อยกระดับและพัฒนาความสามารถด้านวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของคนไทยให้สร้างมูลค่า โดยการเสริมทักษะเดิม (Reskill) และเพิ่มทักษะใหม่ (Upskill) ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เพื่อให้แรงงานได้รับค่าจ้างที่เหมาะสมกับทักษะที่เพิ่มขึ้น

อีกทั้ง ยังสอดแทรกอยู่ในนโยบายส่งเสริมการเกิดและเติบโตอย่างมีคุณภาพของเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียม ซึ่งรัฐบาลมุ่งจะส่งเสริมการปลดล็อกศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรม และความสามารถทางกีฬาของเด็กและเยาวชน โดยนโยบายวัฒนธรรมที่สอดแทรกอยู่ในนโยบายส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยนี้ มุ่งพัฒนาคนเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศ

2.3 นโยบายพลิกฟื้นความเชื่อมั่นของคนไทยและต่างชาติ ด้วยการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง มีเสถียรภาพ มีนิติธรรม และความโปร่งใส

นโยบายวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่ในนโยบายการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญกับประเด็นด้านการเคารพพหุวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับความยึดโยงกับประชาชน หลักการประชาธิปไตย และหลักสิทธิมนุษยชนสากล เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

2.4 นโยบายแปลงความท้าทายด้านภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศมหาอำนาจไปสู่ยุทธศาสตร์ที่จะเสริมสร้างโอกาสให้ประเทศไทยและเกื้อกูลผลประโยชน์ของประชาชน

นโยบายวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่ในนโยบายการทูต ซึ่งรัฐบาลมุ่งสร้างอำนาจละมุน (Soft Power) ควบคู่กับเศรษฐกิจเชิงรุก เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้างโอกาสความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ

2.5 นโยบายพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ

นโยบายวัฒนธรรมเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาติ รัฐบาลได้แสดงความมุ่งมั่นที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติพระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงดำเนินงานตามแนวพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง การส่งเสริมสถาบันศาสนาให้เป็นกลไกในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชน

จากนโยบายวัฒนธรรมที่คณะรัฐมนตรีโดยนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาข้างต้น จะเห็นได้ว่านโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลสรุปได้ 3 ประเด็นสำคัญ คือ การส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ การเคารพพหุวัฒนธรรม และการพิทักษ์รักษาสถาบันหลักของชาติ ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญกับการส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์เป็นพิเศษ โดยการมุ่งส่งเสริมอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศ ผ่านการใช้ทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ การสร้างทักษะวัฒนธรรมหรือทักษะสร้างสรรค์เพื่อสร้างงานในระบบอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการใช้อุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ความสืบเนื่องของนโยบายวัฒนธรรมจากรัฐบาลก่อนหน้า

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566ก) ผลปรากฏว่าพรรคก้าวไกลได้รับเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเป็นลำดับที่ 1 และพรรคเพื่อไทยเป็นลำดับที่ 2 (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566ข; 2566ค) หากแต่พรรคก้าวไกลไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ พรรคเพื่อไทยจึงเป็นแกนนำในการรวมเสียงเพื่อจัดตั้งรัฐบาลและมีนายเศรษฐา ทวีสิน เป็นนายกรัฐมนตรี (ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี, 2566) เมื่อความเป็นรัฐมนตรีของนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี ได้สิ้นสุดลงเฉพาะตัว จึงมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่โดยที่พรรคเพื่อไทยยังคงเป็นพรรคแกนนำและรวมเสียงจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ ส่งผลให้รัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร จึงเป็นรัฐบาลที่มีความต่อเนื่องกับรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน เนื่องจากพรรคแกนนำและพรรคร่วมรัฐบาลยังคงเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่งผลให้นโยบายที่พรรคเพื่อไทยเคยหาเสียงไว้ได้กลายเป็นนโยบายที่รัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน แถลงเพื่อเข้าบริหารราชการ

แผ่นดินและรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ได้สานต่อเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีความต่อเนื่อง

นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร จึงไม่ได้มีความแตกต่างมากนักกับรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ซึ่งยังคงให้ความสำคัญกับนโยบายการส่งเสริมอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศ โดยการส่งเสริมวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนไทย ผ่านการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ด้านต่าง ๆ และการมุ่งจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Thailand Creative Content Agency: THACCA) เพื่อเป็นหน่วยงานกลางในการส่งเสริมงานวัฒนธรรมสร้างสรรค์ รวมถึงการส่งเสริมทักษะสร้างสรรค์ให้คนไทยผ่านนโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟท์พาวเวอร์ (One Family One Soft Power: OFOS) ซึ่งนางสาวแพทองธาร ชินวัตร มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายนี้มาตั้งแต่เริ่มต้น และเป็นหนึ่งในนโยบายเป้าหมายสำคัญของรัฐบาลที่ผ่านมาและได้รับสานต่อในรัฐบาลปัจจุบัน โดยนอกจากจะสานต่อนโยบายเหล่านี้ให้มีความต่อเนื่องแล้ว รัฐบาลปัจจุบันยังได้แถลงนโยบายที่เป็นการต่อยอดจากรัฐบาลที่ผ่านมา โดยการมุ่งสร้างอำนาจละมุน (Soft Power) ควบคู่กับเศรษฐกิจเชิงรุก ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการทูต เพื่อส่งเสริมการค้าการลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เพื่อจะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ แม้การแถลงนโยบายจะแสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนนโยบายวัฒนธรรมที่มีความสืบเนื่องจากรัฐบาลที่ผ่านมา แต่การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจะมีความต่อเนื่องหรือไม่นั้น จะต้องมีการศึกษาต่อไปเมื่อมีการมอบหมายนโยบายและหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบนำนโยบายไปปฏิบัติจริง

อิทธิพลจากแนวคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลปัจจุบัน

การกำหนดนโยบายจะมีผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยองค์ประกอบพื้นฐาน อย่างเรื่องผลประโยชน์ของชาติ วิธีการที่ใช้ในการกำหนดนโยบาย และความรู้ต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการกำหนดนโยบาย รวมถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อม ทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ (กุลธนะ ธนาพงศธร, 2520) จึงทำให้นโยบายมีความหลากหลายซึ่งจะเป็นทั้งนโยบายริเริ่ม (Originated policy) นโยบายร้องเรียน (Appealed policy) นโยบายเรียกร้อง (Imposed policy) และนโยบายโดยปริยายหรือนโยบายโดยนัย (Implied policy) (ไพบุลย์

สุขเจตน์, 2565) โดยการก่อตัวขึ้นของนโยบายภายใต้ปัจจัยต่าง ๆ จะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลส่งเสริมกับปัจจัยนั้น ๆ ทำให้เกิดการกำหนดนโยบายนั้น ๆ ขึ้น โดยนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดเบื้องหลังของนโยบาย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

การเกิดขึ้นของแนวคิดและนโยบายอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industries) หรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ในประเทศออสเตรเลียและการเติบโตในประเทศอังกฤษตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 ได้ส่งอิทธิพลไปสู่การเปลี่ยนแปลงของนโยบายวัฒนธรรมเพื่อตอบรับกับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจจนนำไปสู่การใช้ทุนทางวัฒนธรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและพัฒนาไปสู่แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งกลายมาเป็นวาทกรรมสำคัญในการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมของทั่วโลก โดยประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมนี้ ทำให้ประเทศไทยตื่นตัวและหยิบยกนำเอาแนวคิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มาใช้ในการกำหนดนโยบายวัฒนธรรม ซึ่งพบเห็นได้ผ่านการใช้คำที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็น “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” “เศรษฐกิจวัฒนธรรม” “เศรษฐกิจวัฒนธรรมสร้างสรรค์” “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” และ “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนโยบายวัฒนธรรมของไทยอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่เพื่อตอบรับต่อแนวคิดนี้ อาทิ การจัดตั้งศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative & Design Center: TCDC) ในปี พ.ศ. 2548 และต่อมาได้พัฒนาเป็นสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ในปี พ.ศ. 2561 (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), ม.ป.ป.) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนผ่านตัวบทของนโยบายซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของชาติ ตั้งแต่นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) ซึ่งเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นในชุมชน อันเป็นการใช้ทรัพยากรและวัตถุดิบในท้องถิ่นมาต่อยอดและสร้างอัตลักษณ์ให้ชุมชน (กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล, 2564) ตลอดจนการผลักดันโครงการ “ไทยสร้างสรรค์ ไทยเข้มแข็ง” ในการกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว ในปี พ.ศ. 2552 (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2564) และมีการพัฒนาของนโยบายเรื่อยมาโดยตลอดทุกรัฐบาล

วาทกรรมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังคงส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของไทยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ก็ได้รับอิทธิพลมาจากวาทกรรมนี้เป็นหลักเช่นกัน ส่งผลให้นโยบายวัฒนธรรมหลักของรัฐบาลมุ่งเป้าไปสู่การส่งเสริมวัฒนธรรมให้สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจตลอดจนการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับประชาชนและการสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ ผ่านนโยบายการยกระดับภูมิปัญญาไทยไปสู่วัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Culture) และการพัฒนาทักษะสร้างสรรค์ให้คนไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่จะใช้ในการส่งเสริมและผลักดันอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศ ซึ่งเป็นนโยบายต่อเนื่องจากรัฐบาลที่ผ่านมา

2. แนวคิดอำนาจละมุน (Soft Power)

อำนาจละมุน (Soft Power) เป็นแนวคิดเรื่องอำนาจของรัฐรูปแบบหนึ่ง คือ อำนาจในการสร้างเสน่ห์หรือการโน้มน้าวดึงดูด (Co-optive Power) ทำให้เกิดการยอมรับโดยปราศจากการบังคับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรม ด้านค่านิยมหรือคุณค่า และด้านนโยบายต่างประเทศ โดยอำนาจละมุน (Soft Power) จะมีความแตกต่างตรงข้ามกับอำนาจแข็ง (Herd Power) ซึ่งเป็นอำนาจเชิงบังคับที่มีก่เกิดจากอำนาจทางทหารและอำนาจทางเศรษฐกิจ (Joseph Nye, 2004) โดยอำนาจละมุน (Soft Power) ได้กลายเป็นวาทกรรมที่ส่งผลไปสู่การกำหนดนโยบายของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งในบริบทประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมนี้เช่นกันและมักใช้กับงานด้านวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจและถูกกล่าวถึงอย่างมากตั้งแต่ช่วงรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มี การกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง เช่น โครงการผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย (Cultural Product of Thailand: CPOT) และโครงการ 5F Soft Power (Food, Film, Fashion, Fighting and Festival) เป็นต้น (กรมประชาสัมพันธ์, 2566) และมีนโยบายส่งเสริมอย่างชัดเจนในสมัยรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ซึ่งมีนโยบายเด่นเรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมในฐานะส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมอำนาจละมุน (Soft Power) ดังจะเห็นได้จากนโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟท์พาวเวอร์ (One Family One Soft Power: OFOS) การมุ่งจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Thailand Creative Content Agency: THACCA) (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, 2566) และการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟท์พาวเวอร์แห่งชาติ รวมถึงคณะกรรมการพัฒนาซอฟท์พาวเวอร์แห่งชาติ และคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมด้านต่าง ๆ อีก 12 ด้าน เพื่อดำเนินงานด้าน

ยุทธศาสตร์ นโยบาย และการพัฒนาอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศผ่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยนางสาวแพทองธาร ชินวัตร มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายนี้มาตั้งแต่เริ่มต้นในรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน (THACCA, 2567) ส่งผลให้เมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ นโยบายเหล่านี้จึงได้รับการสานต่อทั้งหมดและยังคงเป็นนโยบายสำคัญที่อยู่ในกระแสสังคมไทยในปัจจุบัน

นโยบายอำนาจละมุน (Soft Power) ตั้งแต่รัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ถึงรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ให้ความสำคัญกับอำนาจด้านวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการใช้วัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ และในรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ได้ให้ความสำคัญเพิ่มเติมด้านนโยบายต่างประเทศ ซึ่งมุ่งสร้างอำนาจละมุน (Soft Power) ควบคู่กับเศรษฐกิจเชิงรุก เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ แต่ทั้งด้านวัฒนธรรมและด้านนโยบายต่างประเทศ รัฐบาลยังไม่ได้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าจะส่งเสริมไปสู่การส่งออกวัฒนธรรมและสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรม รวมถึงสามารถสร้างความสัมพันธ์ในบริบทระหว่างประเทศ ต่างประเทศ หรือโลกได้หรือไม่ อย่างไร

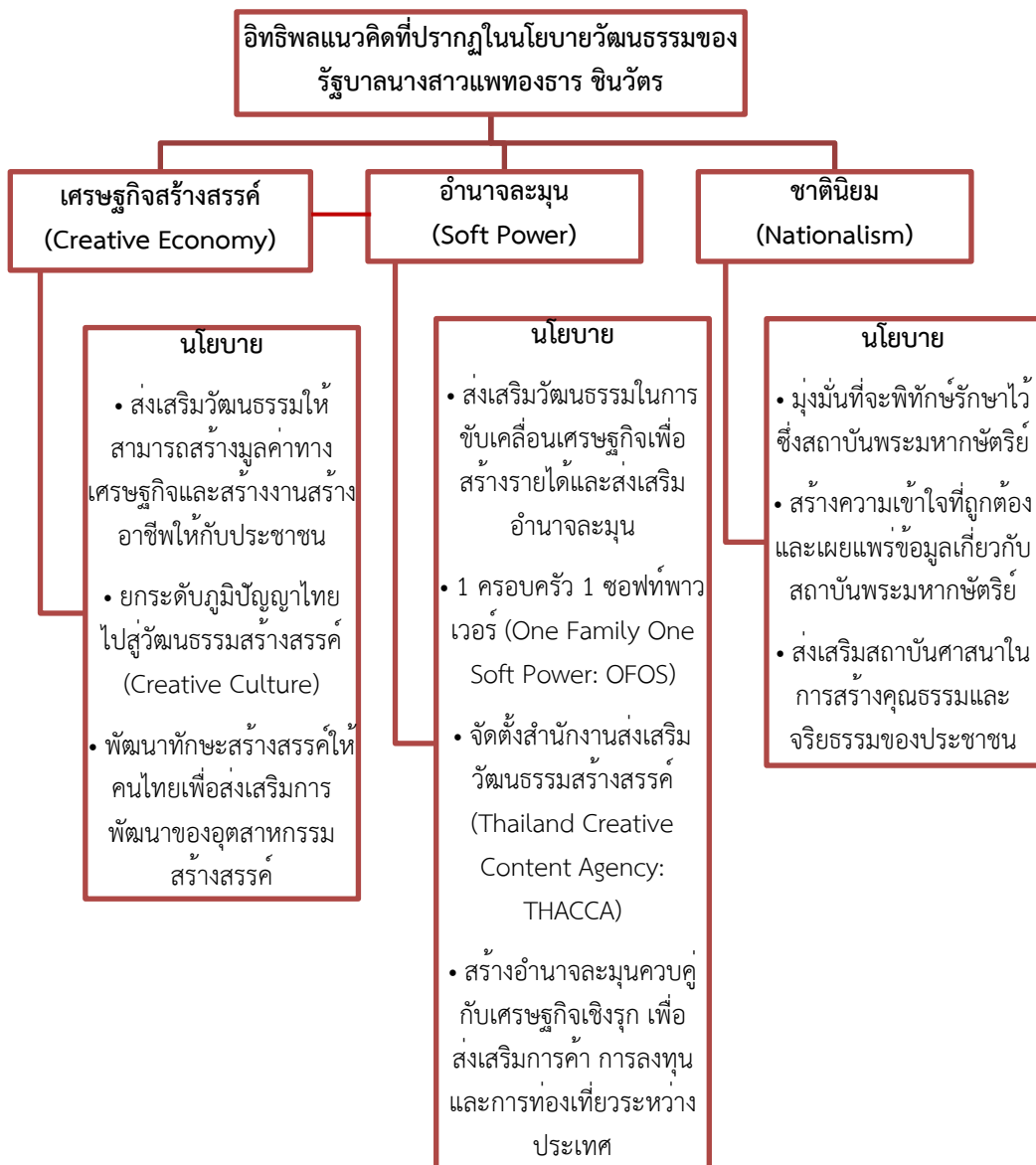
3. แนวคิดชาตินิยม (Nationalism)

ชาติและชาตินิยม (Nationalism) ถือเป็นเครื่องมืออันนำไปสู่การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Homogeneity) และปลูกฝังความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันของคนในชาติ (ธีรยุทธ บุญมี, 2546) ซึ่งมักเป็นเครื่องมือของรัฐที่จะใช้เพื่อหลอมรวมคนในรัฐชาตินั้น ๆ ภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมที่รัฐนั้น ๆ ยึดถือ สำหรับชาตินิยมไทย รัฐจะปลูกฝังความเป็นชาติไทย โดยให้ความสำคัญเรื่องเชื้อชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ ศาสนา และการแสดงออกถึงวัฒนธรรมไทย (สิทธิชัย สุขะตะ และ ณัฐวิทย์ บุณนาค. 2558) ซึ่งนับเป็นแนวคิดที่ปรากฏในนโยบายของทุกรัฐบาลเสมอมา โดยมักปรากฏในนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันหลักของชาติ การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ และการเชิดชูชาติผ่านสิ่งต่าง ๆ

นโยบายของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร มีนโยบายที่สะท้อนแนวคิดชาตินิยม คือ นโยบายวัฒนธรรมเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาติที่รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงการส่งเสริมสถาบันศาสนาในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชน ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายที่เน้นย้ำอุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็น

อุดมการณ์ราชาชาตินิยมของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์และเป็นอุดมการณ์สำคัญของชาตินิยมไทย

อิทธิพลแนวคิดที่ปรากฏในนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร สามารถสรุปได้ ดังนี้



ภาพที่ 1 อิทธิพลแนวคิดที่ปรากฏในนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร

ทั้งนี้ นอกจากนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลจะสะท้อนให้เห็นแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) อำนาจละมุน (Soft Power) และชาตินิยม (Nationalism) แล้ว อีกประเด็นที่น่าสนใจ คือ การแถลงนโยบายของรัฐบาลไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย (Policy Process) ซึ่งรัฐบาลควรแสดงให้เห็นอย่างครบถ้วนตั้งแต่การก่อตัวของนโยบาย การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย และการต่อเนื่อง ทดแทน หรือยุตินโยบาย (Thomas Dye, 1984) ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจในนโยบาย เห็นถึงแนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินความสำเร็จของนโยบายได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

สรุป

นโยบายวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในนโยบายสาธารณะที่รัฐพึงกำหนดขึ้นเป็นแนวทางการกิจกรรม การกระทำ หรือการเลือกตัดสินใจของรัฐซึ่งได้ตัดสินใจและกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของประเทศ โดยบริบทของประเทศไทย นโยบายวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องกำหนดให้มีเนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้นโยบายที่รัฐบาลจะแถลงต่อรัฐสภาต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติต่างมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอยู่ทั้งสิ้น โดยนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร มุ่งเน้นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศ ผ่านนโยบายการมุ่งจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Thailand Creative Content Agency: THACCA) เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไทยด้านต่าง ๆ และนโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟท์พาวเวอร์ (One Family One Soft Power: OFOS) เพื่อการพัฒนาทักษะสร้างสรรค์ให้กับคนไทยให้สามารถสร้างงานสร้างรายได้และส่งเสริมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการสานต่อจากนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมา ซึ่งนางสาวแพทองธาร ชินวัตร มีบทบาทในการผลักดันและพัฒนามาตั้งแต่เริ่มต้น โดยได้มีการต่อยอดนโยบายดังกล่าวควบคู่กับเศรษฐกิจเชิงรุก เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านการเคารพพหุวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับความยืดหยุ่นกับประชาชน หลักการประชาธิปไตย และหลักสิทธิ

มนุษยชนสากล ในนโยบายการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน รวมถึงนโยบายวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันหลักของชาติ ซึ่งรัฐบาลมุ่งจะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และมุ่งให้สถาบันศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับประชาชน โดยนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลได้สะท้อนถึงแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) แนวคิดอำนาจละมุน (Soft Power) และแนวคิดชาตินิยม (Nationalism) ซึ่งเป็นวาทกรรมสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ทั้งนี้ นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลมีเพียงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบาย แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย ซึ่งนโยบายวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นเพียงนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภาเพื่อเริ่มต้นการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลใหม่ ดังนั้น รายละเอียดของนโยบายที่มากขึ้นและการดำเนินการตามนโยบายหรือการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จึงยังคงเป็นสิ่งที่จะต้องศึกษาต่อไปในช่วงที่รัฐบาลดำรงตำแหน่ง ซึ่งในอนาคตควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นถึงผลสำเร็จและแนวทางในการพัฒนานโยบายวัฒนธรรมของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). ประวัติกระทรวงวัฒนธรรม. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2567 จาก <https://www.m-culture.go.th/th/history>
- กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล. (2564). จาก OTOP ถึง OTOP นวัตกรรม: นโยบายการพัฒนาที่มีชุมชนเป็นฐาน?. วารสารไทยคดีศึกษา, 18(2), 114 - 146.
- กุลธณ ธนาพงศธร. (2520). ปัจจัยในการกำหนดนโยบายของรัฐ. วารสารสังคมศาสตร์, 14(1), 73 - 88.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2566). Soft Power (5F) ไทยดึงดูดใจนักท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2567 จาก https://thailand.go.th/issue-focus-detail/001_02_070?hl=th
- กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). ประวัติและบทบาทหน้าที่. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2567 จาก <https://www.finearts.go.th/main/categorie/history>

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 11 กันยายน 2566. (2566). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 140 ตอนพิเศษ 221 ง หน้า 1 - 41 (11 กันยายน 2566).

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 12 กันยายน 2567. (2567). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 141 ตอนพิเศษ 251 ง หน้า 1 - 64 (12 กันยายน 2567).

ธีรยุทธ บุญมี. (2546). ชาตินิยมและหลังชาตินิยม. กรุงเทพมหานคร: สารธาร.

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566ก). เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้ง วันรับสมัครรับเลือกตั้ง แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง วันรับสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนที่ 23 ก หน้า 4 (22 มีนาคม 2566).

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2566ข). เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนที่ 36 ก หน้า 36 - 40 (20 มิถุนายน 2566).

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2566ค). เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนที่ 36 ก หน้า 41 - 62 (20 มิถุนายน 2566).

ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี. (2566). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนพิเศษ 201 ง หน้า 1 (23 สิงหาคม 2566).

ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี. (2567). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 141 ตอนพิเศษ 224 ง หน้า 1 (18 สิงหาคม 2567).

ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี. (2567). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 141 ตอนพิเศษ 220 ง หน้า 1 - 3 (4 กันยายน 2567).

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). (2567). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 1 (13 ตุลาคม 2561).

ไพบุลย์ สุขเจตนิ. (2565). ปัจจัยการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(5), A84 - A93.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1 - 90 (6 เมษายน 2560).

วิริยะ สว่างโชติ. (2561). อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

สัญญา เคนาภูมิ. (2559). กรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ. วารสารวิชาการและวิจัย สังคมศาสตร์, 11(33), 1 - 16.

สิทธิชัย สุขกะตะ และ ณัฐวิณ บุนนาค. (2558). การวิเคราะห์วาทกรรมชาตินิยมไทยในแบบเรียนสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์, วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 4(1), 126 - 137.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2564). Thailand's Creative Movement Report 2021 รายงานความเคลื่อนไหวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน).

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). รู้จักสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2567 จาก <https://www.cea.or.th/th/background>

Dye, Thomas R. (1984). Understanding Public Policy. (5th ed.). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Nye J. (2004). Soft power: The means to success in world politics. New York: Public Affairs.

THACCA. (2567). คณะกรรมการและอนุกรรมการที่เกี่ยวข้อง. เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2567 จาก <https://thacca.go.th/committee/>